

I
II = blanco

MAETSCHAPPY

DER

VLAEMSCHE BIBLIOPHILEN.

—
2° SERIE.

—
WERKEN VOOR DE LEDEN ALLEEN BESTEMD.

N° II.

GRISELDIS.

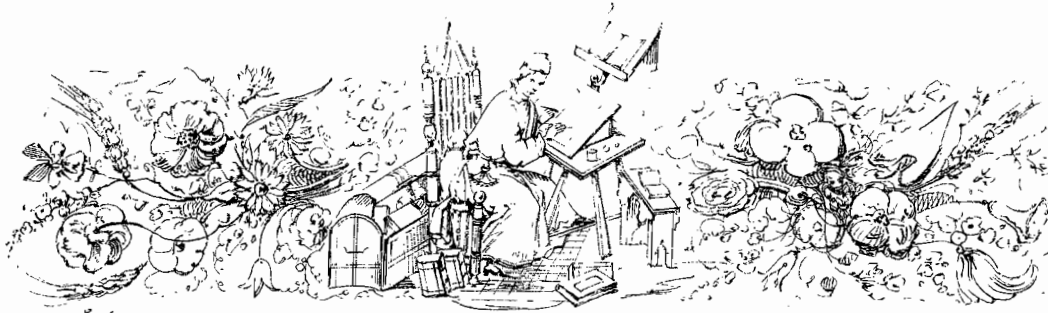
N° 11.

EXEMPLAER VAN M. P. ...

DE VOORZITTER,

DE SECRETARIS,

J. H. Blommaert.

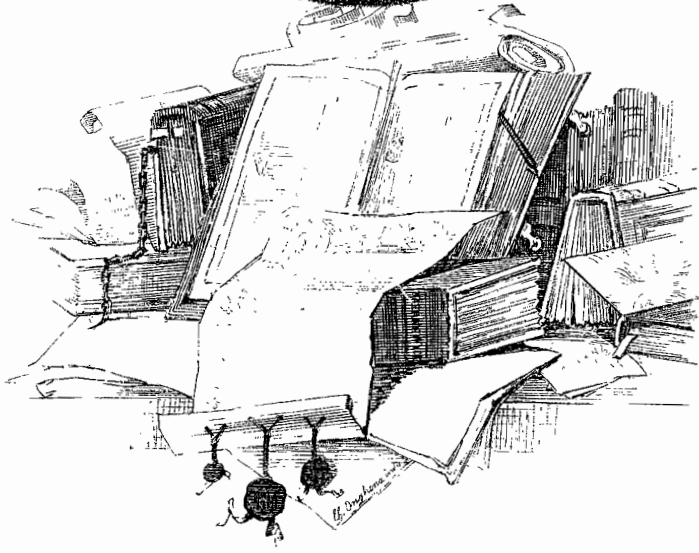
10999

**DIE HISTORIE
VANDER GOEDER VROUWEN
GRISELDIS,**

DIE EEN

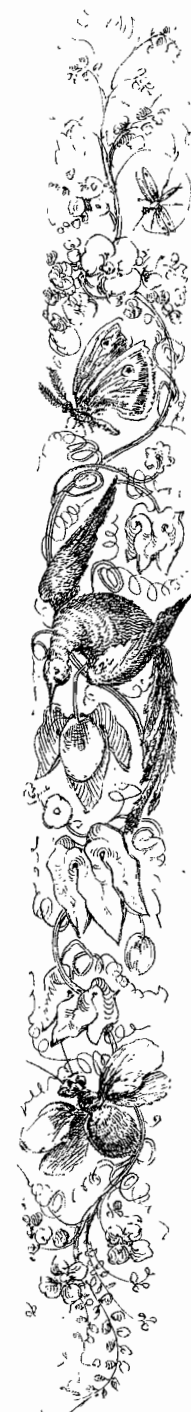
SPIEGHEL IS GHEWEEST VAN PATIENTIEN.

MAATSCH.
NEDERL. LETTERK.
LEIDEN.

GENT,

DRUKKERY VAN C. ANNOOT-BRAECKMAN.

HET romantisch verhael der huwelyks lotgevallen van Griseldis is een der meestbekende voortbrengselen der vruchtbare pen van Petrarca, een geestryk italiaensch dichter en prozaschryver, uit het midden der XIVe eeuw.

Wy hebben niet nagezocht of dit hartroerend werkje oorspronkelyk in het italiaensch of in 't latyn zy geschreven geweest, wat overigens hier weinig ter zake doet; althans komt het on'twyfelbaer voor dat Griseldis alvroeg in het dietsch vertaeld is geworden, en nadien door de *eerste* drukpers meer is verspreid. Ten huidigen dage worden de nog bestaende exemplaren van deze uitgave onder de zeldzame *incunabelen* gerangschikt, en bevinden zich slechts in zeer weinige boekverzamelingen van dit slach.

Zoo immer voorheen een leesboek by de vlaemsche jongheid voordeelig bekend stond en met aendoening werd gelezen, was het gewisselyk de *Vrouwen-Peirle ofte Dryvoudige Historie*, enz., waerin de Griseldis van Petrarcha eene byzondere aandacht wekt (1). Echter, na dat dit boek een paer eeuwen lang als een nuttig zedebundel, vooral ten gebruike der lagere scholen, had gediend, heeft hetzelve, even als sommige andere werksjens, sints een twintigtal jaren, plaets moeten ruimen voor wat minder naïeve leesboeken.

Niet alleen werd de dramatische geschiedenis der jonge gravin van Salucen by het voorgeslacht met voldoening gelezen, en misschien boven menigen ridderroman gesteld, maer een voortreffelyk gentsch geleerde maekte er, in het eerste kwartaël der XVIe eeuw, een fraei tooneelspel van, in keurige latynsche dichtregelen.

Een priester, Eligius Houckaert, of *Houcarius*, ook *Eucharis Florus*, zoo als hy zich meermalen noemde, was de maker

(1) *De Vrouwen-Peirle ofte dryvoudige Historie van Helena de Verduldige, Griseldis de Zachtmoedige, en Florentina de Getrouwe... genomen uyt de oude Historien en nieuwelings tot voordeel der jongheyd overzien, byeen vergaderd en zeer verbeterd. — Tot Gend, by J. Begyn, aen d'Appelbrugge, in den Engel. In-4°. Goth. Blz. 56. Zonder jaertal.*

De Historie van Griseldis heeft afzonderlyk te Antwerpen, in 1554, eenen herdruk gehad in-4°. Vermoedelyk was het de eerste mael na de uitgave van Jacob van Breda, en werd de spelling naer den smaek des tyds gewyzigd.

Tydens de regering van Albert en Isabelle, wanneer men eene zuivering in de katholyke schoolboeken tot stand poogde te brengen, schynt eerst de *Vrouwen-Peerle*, tot voordeel der jongheid, te zyn uitgegeven geweest, onder goedkeuring van Max. van Eynatten, kanonik en scholaster te Antwerpen. Eenige weinige plaetsen in den tekst van Griseldis zyn aldaer of veranderd of weggeruimd.

Lange jaren heeft de boekdrukkery van Begyn als een soort van monopolie gehad van dit en andere schoolboeken, waervan nog vele overblyfselen bestaen en later eene aerdige bibliographische verzameling zullen uitmaken.

van dit drama, verdeeld in drie bedryven en bevattende ruim 2,200 verzen

In 1504 werd deze Houckaert, in de hoogeschool te Parys, verheven tot den graed van meester in de wysbegeerte (*Philosophice magister*), en, na priester te zyn gewyd, werd hem het leeraersambt in de grieksche en latynsche letterkunde opgedragen aen het befaemde gymnasium, de *Roose*, op den Zandberg (*in ædibus montis arenosi*), te Gent.

Het was inzonderheid ten behoeve zyner leerlingen (*arenicolarum*) dat deze kundige leeraer zyn stuk had vervaerdigd, hetwelk met grooten luister, in dit gesticht, ten tooneele werd gevoerd, op den zesden september (*viiij^o id. Sept.*) 1518. Dat een uitgelezen gezelschap uit de geestelykheid, de magistraet en de poortery deze vertooning bywoonde is onnoodig te melden : men begreep dan, even als nu, dat eene plegtige toejuiching een aenmoedigend prikkel is voor de leerende jeugd.

De byval van dit tooneelspel, by tusschenpoozen veraenge-naemd door de toon- en zangkundige accoorden der kweekelingen, schynt zeer voldoende te zyn geweest, en de samenstel van het stuk niet minder. Dit porde Houcarius aen om zyn werk door de drukpers wereldkundig te maken, benevens de voornaemste dichtoefeningen zyner leerlingen. Het verscheen te Antwerpen, in 1519, by Michiel Hillen van Hoochstraten, prenter, in de Rape ⁽¹⁾.

(1) In hoc opere contenta Griseldis, tribus actibus scenicis per Eligium Eucharium, ludimagistrum gandensem decorata; — Montis arenosi incolarum Lucubratiunculæ; — ad magistrum Balduinum Hulleum gaiopolitanum, abnæ Universitatis parisiensis Rector, missa strenua, cum epistolâ. — Cum gratiâ et privilegio regis Hispaniæ.

In-8°. Zonder paginatie noch reclamen; merkletters A ij — N iij — (vj). Titel-

Weinige exemplaren van dit werk zyn noch voorhanden; FOPPENS en SANDERUS gewagen er van, zonder den tekst te hebben nagezien, ten minste zoo is het ons toegeschenen (1). Een wel behouden exemplaar berust in onze kleine verzameling van bibliographische zeldzaamheden.

Schoon het hier de plaets niet zy om een wetenschappelyk overzicht van den inhoud dezes werks te geven, kunnen wy ons niet onthouden er toch een woordje van te melden : het raekt vooral een gentschen geleerde, die in de naemlyst der beroemde mannen van Vlaenderen's hoofdstad vergeten is.

Houcarius droeg zyne Griseldis op aen *Baldwinus Hulleus*, zynen vriend, hoogleeraer in de vrye kunsten, en toentyds rector der Universiteit van Parys (2). Deze *Hulleus*, waerschyneklyk in 't vlaemsch *Van Hulle*, was een Gentenaer (*à Gandâ oriundus*) (3), en had in vroegere jaren een kundig leeraer ge-

lyst in houtsnee. Aen het einde : *Impressum Antverpiæ per me Michaelëm Hillenium Hoochstratanum, in intersignio Rapæ. Anno M.D.XIX.*

Deze Michael Hillenius is, buiten twyfel, dezelfde die de *Keuren van Zeelandt* heeft gedrukt, omtrent den jare 1496; van welk raer incunabel de heer DUPUY DE MONTEBRUN melding maekt in zyne *Recherches Bibliogr.*, p. 54. Het onderschrift aen het einde des boeks luidt aldus :

« Gheprent in die vermaerde coopstadt van Antwerpen, in die Camerstrate, « bi mi Michiel van Hoochstraten, woenende in die Rape. »

(1) Z. FOPPENS *Bibliotheca Belgica*, 1. p. 258. — SANDERI *Flandr. Illustr.*, 1. p. 350. Deze laetste schryver noemt, als twee onderscheidene persoonen, *Eligiüs Eucharius* en *Eligiüs Houcarius*, beide dichters die eventydig bloeiden. Zoude dit geene misgreep zyn?

(2) Zie, wegens de hoogverhevene waardigheid van dit kortstondige ambt, PASQUIER, *Recherches de la France*. Paris, 1665. In-fº, p. 801.

(3) Houcarius geeft zynen vriend Boudewyn Hulleus den zachtluidenten bynaem van *Gaiopolitanus*; daer hy zegt in den loop zyns briefs: *Ganda à quâ oriundus es*. Wy houden derhalve dit woord voor synoniem van *Gandensis*. « *Gaiopolis mea* » zegt hy op eene andere plaets, « *habet quidem plurima adhuc prisce illius Rome clarissima stratagemata, habet vestigia laudis, legum et consuetudinum optimarum insignia, quæ in togatis, pretextatis, penulatis, candidatis*

weest aen de latynsche school van Ghistel (*in aedibus Ghistellanis*). Uit de opdracht blykt het dat Hulleus de door hem gedramatiseerde geschiedenis van Griseldis aldaer eerstmael op een plegtig schoolfeest ten tooneele had gevoerd. Doch Houckaert heeft deze schets breed omgewerkt, met een grooter getal rollen voorzien en in drie bedryven verdeeld. Hulleus was ook dichter van andere latynsche tooneelspelen, welke niet opgegeven zyn.

Ware het niet der moeite waardig omtrent dezen geleerden Gentenaer verdere nasporingen te doen, op dat er nog een beroemd Vlaming uit den vergetelhoek schitterend te voorschyn kome?

Keeren wy thans terug op onzen liefhebbery-herdruk.

Het exemplaar, waeraen wy den tegenwoordigen tekst hebben ontleend, berust in de ryke verzameling van Incunabelen des heeren Fr. Vergauwen, voorzitter onzer maetschappy van Vlaemsche Bibliophilen, te Gent. Deze heer deed er den aankoop van in de merkwaardige boekverkoop van Benj. Bright, te Londen, ten jare 1845, onder N° 2587 (in gr. 8°).

Deze druk van Jacob van Breda is allerraerst. De noordnederlandsche geleerde, DUPUY DE MONTBRUN, geeft er eene boekkundige beschryving van in zyne *Recherches Bibliographiques*⁽¹⁾, en noemt maer één gekend exemplaar, hetwelk in de stedelyke

et in aliis magistratibus licet animadvertere, in magnificis binis consulibus, in senatoribus senatorisque viris, in patribus, in patriciis : in edilibus, curulibus, quæstoribus : in sellis, in subselliis, in ensium latoribus, in urbanis serviciis, in versicolori vestium textu, in commitiis populi et ordinatissimâ legum majestate : verùm quia vetustas corrumpit omnia, cepit paulatim sordescere virtus et innocentia odio haberi. »

(1) *Recherches bibliographiques sur quelques impressions néerlandaises du quinzième et du seizième siècle*. Leide, 1836, in-8°. p. 80—82.

boekzael van Haerlem berust, en voortkomt van wylen Jacob De Koning. Het boek is gedrukt zonder jaertal, maer behoort tot het einde der XVe eeuw.

Zoo als wy kunnen afleiden uit de opgave van den heer Dupuy, is het haerlemsche exemplaar minder keurig dan datgenè van den heer Vergauwen. In dit laetste, immers, zyn de groote hoofdletters der kapitelen met rood of azuer fraei ingevuld; de opschriften derzelve beginnen met een in azuer geschilderd paragrafteeken (¶), en zyn met eene roode lyn onderstreept; de majusculen in den tekst dragen een rooden lek, al hetwelk aen het eerste exemplaar schynt te ontbreken. Voegen wy, ter loops, er by dat het, zeer zuiver en met breede randen voorzien, zinnelyk is ingebonden en een bezitter aanduidt die dergelyk slach van kleinnooden hoogst weet te waerden.

In dezen herdruk, waervan het getal exemplaren slechts bepaeld is op hetgene der maetschappelyke leden, hebben wy de weinig bezorgde spelling van het originael behouden, in zoo verre toch dat geene drukfeil te aenstootelyk werd, zoo als er eenigen, zelfs een paer grove nalatigheden in voorkomen. De leesteekenen hebben wy nu en dan of veranderd of verplaatst, doch geen comma-punt gebruikt om hierin getrouw aen het oude gebruik te blyven. Onnoodig te zeggen dat wy, om het gemak der lezing, *alinéa's* hebben gesteld.

Dr D.-J. VANDER MEERSCH.

October, 1849.

7
8 = blanco

DIE HISTORIE
VANDER GOEDER VROUWEN
GRISELDIS,

DIE EEN SPIEGHEL IS GEWEEST VAN PATIENTIEN.

Hier beghint die hystorie vander goeder vrouwen
 genoemt Griseldis/ die welke coyt is/ nochtan
 is sy seer suuerlyc ende soet om hozen: ende
 roert van pacientien/ wat een mensche al ver-
 dienen mach ende verweruen die hem in synen
 tegghenspoet pacientelic ende verduldelic ver-
 draghen kan.

Het was een poete/ dye ghenaemt was Fran-
 ciscus Petrarcha. Dese schryft dat die ierste
 marcgraue van Saluzen hiet Gautier. Ende
 dese mercgraue was versocht van sinen luden ende onder-
 saten dat hy trouwen soude een wijf/ want hi geen en
 hadde/ tot dien eynde dat sijn lant niet en bleue ongheeerft.
 Welcke sake dat hi sijn ondersaten consenteerde/ ende be-
 loefde hem luden hem te besorgen van enen wijue/ ende

die te trouwen als hi icsst konde / dye welc hi wilde kiesen tot sijnre ghendechten.

Ende hy versocht aen sijn ondersaten / soe wat wijf dat hi kiesen ende nemen soude / dat sy dier nyet myn eeren ende werdicheit bewisen en souden dan of hi name eens kepsers dochter : ende dat niemant soe koene en ware van hem luden / die woerden of werck maecte van den wiue dye hy kiesen ende nemen soude / teghen te spreken⁽¹⁾. Het welck si haren here aldus consenteerden ende beloefden.

Ende die sake aldus ouercomen sijnde / Gautper nam dach om te volbrēnghen sijn belofte : ende dede hi den middelen tijden bereyden ende ordineren alle datgene dat hem totter feesten ende byloft ozbaerlijc ende behoeflijc soude wesen.

Het was waer dat van sinen paleyse niet verre van daer stont een doozpken / daer in dat woenden seer luttel ende arme luden. Ende onder alle soe was daer een man dye de aermste was / dye welcke hiet Jan de Pycole. Ende dese had een dochter ghenaemt Gyselde / die seer schoen was ende doechdelijck / ende leefde seer soberlijck / want si soberlijck gheboedet ende opgehouden was in gzoter armoeden : ende en wiste niet wat weelde was oft ghemack.

Dese maghet had Gautper dicke gemeret / ende sach wel aen hoer dat daer een wijlic wesen in was / ende hoe neerstelic mit alder onderdanicheit si diende hozen

(1) *Teghen te spreken* in den druk achter gelaten. *Z. Vrouwen Peirle.*

voerseiden vader in zynre armoeden. Ende si maecte sijn harde bedde : si bereyde sijn spysse nae sijnen armen staet : ende plach te hoeden luttel scapen / hozen vader toe behozende.

Ende dese Gautier wolde hebben dese voerseide maghet / ghenoeemt Gyseldis / ende anders gheene.

Ende als den dach quam die Gautier sinen luden gestelt hadde / hi hadde doen maken ende bereiden cronen / hoeden / ringen van goude / ende seer costelike clederen / nae enen wiue van alsulker grootten ende lancten / als hem best dochte dat Gyseldis was.

Ende op dien dach had hy vergadert sijn hoge magen ende vzienden / ende die notabelste van sinen ondersaten. Ende bider noenen / soe toech hy mit desen luden tot sijnen pallaeyse / recht oft hy wilde tegen baren sijne bryt. Ende noch en wiste niemant dan hy wie die bryt was oft wesen soude. Ende al wast hem dicwyl ghebraecht wyse dye bryt wesen soude / hy en haddet niemant willen segghen.

Ende hi quam met desen gheselschap / dat voer gesept is / int voergeseide dozpken / voer die doze van Jan Mycole / vader vander voerseyder Gyselden / ende hielt stille voer die doze.

Gyselde quam van buten mit een kanne waters staende op hoer schouder / ende ghinc soe in haers vaders hups. Ende Gautper vzaechde Gyselden waer hoer vader was. Sy neech hem eersaemlyck toe ende seyde : Here hy is in sijn hups. Gautper seyde hoer : Segt hem dat hi hier buten

come teghen my spreken. Ende sy dede alsoe: ende hoer vader quam spreken tegen hem.

Doen nam hi hozen vader byder hant / ende ghinck mit hem ouer deen syde / ende vraghede hem oft hi hem sijn dochter soude willen gheuen tot eenen wijue ?

Welcke arm man niet en wist wat hi seggen soude / alsoe was hi beschaemt. Ten laesten antwoorde hi ende seide : Ic en behoze niet te willen dat contrarie is van uwer beliesten / want ghi sijt mijn gherechtich here.

Doen seide Gautper : het is gendech. Laet ons daer binnen gaen / ick sal hoer vraghen in uwer presentien oft hozen wille oeck alsoe is.

Gysfelde sach den groten here comen in haers vaders cleyn hupseken / ende sy was seere beschaemt.

Doe seyde hoer Gautper : Het ghelieft dijnen vader ende mi dat ghi mijn wijf sult sijn. Ick hope dattet v oec wel belieuen sal : mer ick wil v vraghen oft v gheliefde ende ick v name tot enen wijue / oft ghi dan altoes v leuen lanck bereyt sult wesen te doene ende te laten dat mi belieuen sal / ende ghelic te stellen uwen wille inden mijnen / ende wat ick mit v doen wil / dat ghy dat in dancke sult nemen / ende blidelijc aen te gaen / sonder pet daer teghens te doene oft te seggen ?

Totten welcken si aldus antwoerde ende seide : Here / ic weet wel dat ick niet waerdich en ben soe groten eeren / mer ist alsoe v gheliefte / ende mijn gheluc alsoe is / weest des seker dat ic anders niet doen oft peinsen en sal te doen dat v contrarpe wesen sal / nae mijn vermoghen.

Ende ghi en sult mi alsoe vele niet moghen doen/ al waert
my te doen steruen/ ick en salt in dancke nemen.

Gautier seyde het is my genoegh.

Ende hi namse bider hant ende leydese wt dat arme
huyfsekin boer dat volcke dat daer buten sijns verbeyde/
ende hi seide : Siet hier v vrouwe/ dese wilt eeren ende
lief hebben. Hebt ghi mi lief soe hebt hoer noch lieuer.

Ende te hant was Gyselde biden vrouwen/ die Gau-
tier daer hadde doen comen/ ontcleet van haren armen
habijte/ ende woxt al vercleet van bouen tot beneden mit
costelijke ende dierbaren cleederen.

Als sy dus vercleet ende ghecpert was/ soe scheen sy
ghelijck een Goddinne/ van wtwendige schoenheyt. Hoer
haer was ghelijck den goude/ ende op hoer hoeft hadde
sy een croene. Ende boer alle dat volck stack hi hoer
aenden vpingher enen rynck van goude/ ende dede hoer
alsoe ondertroutwe.

Ende alsoe stelde hise op een wit tellende paert/ ende
voeren te samen tot sijnen paleyse.

Hoe ende mit wat stade dat Gautier / die mar-
graue van Saluzen sijn bruyt trouwede / ende
wat feestte dat daer bedreuen was.

Als dese dinghen / daer wi af ghesproken hebben /
aldus geschpet waren / soe liet Gautier / sonder
bertreck / ghereeschap maken totter byulofst. Hi
liet daer comen enen bisscop / priesteren ende clercken / om
dat werck dat hi begomen hadde eerliken te volbringhen.

Als sijn hof aldus te vollen daer af bereypt was / soe
is hy ghegaen mit allen sijnen byenden ende edelen om
sijn bruyt te trouwen / mit alfulker eeren als of hi ge-
nomen hadde eens keysers dochter. Daer was grote
blijscap onder den volke / ende veck verwonderen ⁽¹⁾. Ape-
en hadden sy alfulcken schonen staet ghespen in dpen lande /
als daer was bedreuen.

Dit aldus gheschiet sijnde / ende wettelijc / metten vollen
gerechte der hepligher kercken / sijn bruyt ghetrouwt heb-
bende / soe sijn si te samen mit groter blijshapen wederom
ghekeert tot sijnen houe / dat seer schoen was ende soe
costeliken of men daer eenen keyser ghetracteert soude heb-
ben ende ontfanghen. Daer waren versaemt veel eedelheeren
ende ioncheren ende baronen / vrouwen ende ioncfrouwen.

(1) *Verwonderen*, in plaets van: verwonderinge.

Daer was ouergrote vyechde: men hielt daer open hof/ ende een ieghelic was daer onthouden/ van waer dat si quamen/ alsoe langhe als dye feestte duerde.

Als dese dinghen volbracht waren / mit groter blijshappen / so sijn si alte samen ghesceiden / ende een ieghelic toech weder om tot sinen lande.

Gzifelde droech hoer in haren huwelijc soe wijslijcken ende sedelijck dat sy scheen te wesen van hogher aert ende van edelen geslachten. Ende diese niet ghekent oft ghesien en hadde / noch hoeren vader / noch hoer gheslachte / hi hadde ghewaent dattet gheweest hadde eens conincs dochter: ende scheen bet opgheshouden te wesen in eens conincs palays dan elders. Ende si sprakens alle Gautier groete ere dat hysse ghenomen hadde tot eenen wijue: want het scheen dat hoer God bi voersienicheit bouen anderen vrouwen ghemaect ende neder gesent hadde. Ende si maecte in absentien van hozen heere / als hi daer niet bi en was / paps ende vrede daert van node was / nae hoere macht.

Daer nae soe woxt sy grof mit kinde / daer sy af ghenas / als den tijt quam / twelc was een dochter.

Ende als dese dochter out was drie jaer / so quam Gautier tot Gzifelden / ende hi gehpet hem oft hi toernich had gheweest / segghende: Gzifelde / ghi weet hoe ghi comen sijt in mijn huys: ende al ist dat ick v lief hebbe / mijn edelen en hebben v niet alte lief / ende sonderlinghe om dat ghi een kint bi mi gedzaghen hebt: want sy hebben grote ongenoechte dat si onderdanich sullen moeten sijn alsulcken heere ende vrouwen van alsulcken nederen ge-

slachte als ghi sijt. Daer om is mi van noede / gemerct dat ghi wilt houden die vyzenschap van mijnen luden / dat ick doe mit uwer ionger dochtere hoerluden wille ende niet den mijnen. Daer bi heuelic v dat ghi ghedoechtsaem sijt int gene dat ic doen sal / ghelijc ghi mi beloesde / op dier tijt als wi vergaderden.

Op twelcke Grijfelde / haer wijslijc hier in hebbende / niet beroert of bedroeft wesende / antwoerde aldus : Ghy sijt mijn here / dese ionge dochter ende ick sijn uwe / aldus moecht ghi mit den genen dat uwe is uwen wille doen ende v beliefte. Ende int ghene dat v genoegelijc is en wil ic geen onghenoechte maken. Ick en beghere niet meer te hebben dan uwe vzienschap / ende ic en verduchte niet meer dan v te verliezen. Ende dit is my geplant in mijn herte ende sal bliuen tot in mijn doot.

Hoe Gautier sijn ionge dochter liet halen van
Giselden/ daer si sadt in haer camer / ende
maecte die maniere oft hise doden wilde.

Gautier dese woerden ghesproken hebbende schiet
seer droeuich van daer. Ende hi zende een ge-
trouwen dienre/ die seer secreet ende wijs was
aen Giselden/ bi nachte/ daer si was in hoer camer/
den welcken hi geseit had wat hy doen soude. Dese dienaer
quam daer hi dese voerseide vrouwe vant/ alleen mit hoer
ionge dochtere in hoer camer. Ende seer beschaemt wesende
ende bedroeft seyde tot hoer : Heue vrouwe/ vergheeft mi
dat ick doen sal/ want ick moet by bedwanghe doen van
mijnen heere : ghi weet wel dat een dienaere ghehouden
is te volbzenghen tbeuel van sijnen heere : my is beuolen
te nemen dese cleyne ionghe dochter. Ende mit dien scheen
hi droeuich te wesen / ende niet en dorste hi seggen sijn lesse
beuel/ ende maecte een droeuich ghelaet.

Myet teghenstaende/ Giselde droech hoer seer doecht-
saemlijcken hier in : nochtan docht sy dat hy hore dochter
dooden soude/ ghemerct die woerden die sy te bozen van
Gautper haren man gehoert hadde : ende en weende noch
en versuchte myet/ noch en maecte in schijne gheen droeflijck
ghelaet. Welck hoer nochtans was een droeue sake/ al en
hadse myet ghetweest dan een boester banden kinde ende
gheen moeder : ende dit was van hoer een grote ghestedicheit

Sp nam hoer dochter in hozen arm ende beclaechedese seer : ende doe sach si op hoer ende custese : ende sy maecte hoer een cruce voer hoer voerhoeft / ende gaffe den voerseiden dienaer / segghende : gaet ende doet dat v here beuolen heeft : mer ic bidde v dat dit ionghe ende cleyne lichaem niet geten en si banden beesten / noch banden vogelen / dat bid ic v / ist mogelick.

Dese dienaer nam dese ionge dochter ende droechse sinen here / ende vertrack hem alle dpe woerden / dpe tusschen der vrouwen ende hem gheuallen waren / ende al hoer manieren van oetmoedicheit. Waer af dat die heere had groot verwonderen. Ende hi dede dat voersejde kint cleeden / ende hi beualt synen voergenoemden dienaer / dat hy dat kint soude soetelic voeren te Buenen / aen die grauinne van Buenen / sijnder susteren : ende dat hy hoer hade dat si dat kint soetelic op hielde / ende dat sijt wilde wysen ende leeren in goeden seden ende leeringhen : ende bouen al / dat sijt niemant en gaue te kennen wiens kint dattet ware.

Dit ouerleden sijnde / Gautper dpe wachte ende dede wachten heymelic die voersejde vrouwe / oft si eenighen dyuck of dzoefheit hadde ofte maecte om dese sake : maer men en conde aen hoer niet binden dan dat sy alsoe onderhozich hozen man / ende alsoe blide tegen een peghelicken was als si te bozen gheweest hadde / ende noch seluedes een woert niet vermaent en hadde. Ende dpese soe wel niet en hadde ghekent / men soude ghewaent hebben dat sy sonder ontfermenissen geweest hadde ende fel van herten / ende noch oec geen minne gehadt en hadde tot haren kinde.

Hoe Gautper dede nemenijnen ionghen sone /
ende dede daer mede in alder manieren als hi
gedaen hadde met sijn ionghje dochter.

Binnen vier iaren daer na soe wozyt si weder een
kint dragende. Ende si wozyt moeder van een
ionghen sone : waer af dpe vader ende alle sijn
lant seer blyde waren.

Ende als dese sone oudt was drie iaren / dpe vader en
dede myn noch meer dan hy te bozen ghedaen hadde mit
sijnre dochter / om te bat te proeuen sijn wijs. Ende daer in
so dzoech hoer Gyselde als te bozen / of meer ghestadelick.

Ende doe was dit voerseide kint ghelijck den anderen
ghesendt te Buenen / tot sijn voerseide suster / om op ghe-
houden te zyn met sijn suster. Ende daer en wist niemant
wien dese twee voerseide kynderen toe behoerden / sonder
Gautper / die gzauinne sijn suster / ende die dpenaer diese
daer ghebocht hadde.

Als dit gheschpet was / die luden van Gautpers lande
begonsten seer te murmureren ende te begripen Gautper
haren heere / ende sepden dat hi sijn kynderen heimelicken
vermoert hadde / om deswil datse van soe clynen ende
nederen geslachte ghecomen waren vander moedere wegghen.

Dit niet teghenstaende / hi bleef ghestadich in zynre mep-
ninghen / om sijn wijs / soe lanck soe meer te proeuen / dpe

welke hy niet anders en konde gheuinden dan altoes ghestadich / ende hem onderdanich ende oetmoedich als te bozen / ende niet blyder oft droeuer opten eenen tijt dan opten anderen / maer altoes in eenen punte.

Ende als dan aldus leden waren .xij. iaren / dat dye voerseide dochter gebozen was / dede Gautier die mare gaen dat hi hadde gesent aen den paus te komen / om te scheyden van sinen wiue / ende een ander te nemen. Welcke fame quam voer Griselden / die daer gheen mencie af en maecte oft onghenuecte voer horen man / inden welcken sy ghestelt hadde al hozen wille.

Gautier sende te Buenen om sijn doechter ende om sinen soene / ende hi dedese halen met grooten stade. Die doechter was doen oudt twalef iaeren. Ende hy dede dat gheruste maken dat dese doechter soude wesen sijn wijf.

Ende om sijne vrouwen noch bat te proeuen / riep hyse voer hem by sijn ghesyn / ende seyde hoer aldus : Ick hadde groote ghenuechte in onser bepder huwelijc ende in uwe doecht / ghestadichept ende wesen : maer ick hadde ende noch hebbe merckinghe in v cleynheden van uwen gheslachte / ende ten behoert niet dat mijn lant ende luden namaels gheregiert souden worden van alsoe cleynen gheslachte. Mijn luden bedwingen my / ende die paus consenteert mi dat ic neme een ander wijf. Ende ic bin al ghereet in belosten mit enen anderen wiue / die nu al op den wech is om hier te comen / ende sy sal hier sijn eer pet lanck. Ick heb dicke gheweten dat nae vele geluck vele ongeuals ende ongheluck quam / ende alsoo ist mit v ende mit mi. Als mijn

brupt hier coemt rupmet haer ende treet wech/ ende maect v gereet om ewech te trecken in v ierste hups/ sonder pet te murmureren : ende draghet wech tgene dat ghi hier brocht/ ende laet hier dat ghi van my hebt. Fortune en es gheen erue.

Grpselde antwoerde ende seyde : Altyt heb ick wel bevroet ende gheweten dat van uwer hoecheyt ende edelheit / ende mijnre cleenhede ende armoede en was ghelikenisse / ende ick en achte mi niet weerdich te sijn v wijs / noch selue te wesen v dienstmaecht. Ende in v hups / daer ghi my maectet een vrouwe / heb ic altoes in mijn hert ende in mijn ghepeys geweest als Martha / ende een bode ende niet anders / dies neem ick Gode te tughe. Ende van deser tijt dat ick mit v heb gheweest eerlic ⁽¹⁾ / dyes ick niet weerdich en was / daer af soe danck ick v / ende gheue lof ende gracie Gode ende v / heer. Ende ben al bereyt met goeder herten / ende sonder murmureren te keeren int arme hups van minen vader / int welc ic leyde alle mijn ionghe dagen / ende daer sal ic leyden mijn oude dagen / ende daer steruen / als gheluckighe ende eerlike weduwe / ende als die ghene die wijs gheweest heeft van een sulcken eedelen / mogenden ende groten here. Wren nieuwen wine der byupt sal ic gheerne rumen ende hoer die waerdicheit ouer geuen / Gode biddende dat si gheluc byenge ende binde. Ende voer dat ghene dat ghi my beuaelt wech te draghen / dat ick hier brochte / ende te laten dat ghene dat v is /

(1) *Eerlic*. Lees : was ick in eeren.

ick en hebbe niet vergheten dat in tijden voerleden / als ick worde v wijs / dat ick ontcleet worde / voer mijns vaders dore / van mijnen cleynen ende armen habijte / ende daer wordt ick ghecleet mit uwen eerbaren ende costeliken cleederen / ende also quam ic hyper : aldus soe en brocht ic niet mit my / dat mine was / dan armoede / getrouwicheide ende myne suuerhede. Ende ghelijc

dat ick liet mijn voersyde arme habijt voer v allen / soe sal ick mi ontcleeden ende laten v dit eersame habijt. (Alsoe dede sy wt haer cleederen ende sy gaffe hem ouer / ende den rinck / daer si mede getrouwet was.) Ende alle die ander cleederen / ringen ende iuwelen / die welke mijn plegen te sijn / die sijn in v camer. Ick quam naect wt mijn vaders huys / naect sal ick daer weder in keeren. Mer ic hope dattet v / here / ontfermen sal / dat dit naecte lichaem / daer ick v kinderen in heb gedragen / niet naect gesien sal worden vanden volke. Daer om bid ick v / bi gracen / ende anders niet / om die weerdicheit mijns maechdoms / die ick hyper brochte ende niet en mach wech dragen / dat v ghelieuet mi te gheuen dyt hemdekijn / op dat ghedect mach wesen dat lichaem vander gheenre / die onlanx v wijs plach te sijn.

Gautper iammerde hoers soe seer dat hy wort scrypende : mer hi keerde hem omme / op dat sijt niet mercken en soude. Ende ten iersten dat hij spreken mochte soe seide hi : houdt v hemdekijn. Des si hem dancte.

Ende aldaer ontcleede sy hoer seluen / al naect totten hemde toe. Ende alsoe mit bloten voeten ende mit bloten

hoefde/ schiet si vten palleise. Ende al dat volc volchde hoer nae/ al screpende ende al beclaghende dat hoer die auentuer also contrarie was.

Ende die voerseide vrouwe quam al stille swighende/ gedoechsamlijc ende goedertierlijc/ voer hoers vaders doze/ die welcke doen seer out was ende seer traech. Ende hi hadde/ vanden tijt dat si wt hoers vaders hups ghinck/ altoes gewacht ende wel gehouden hoer oude habijt/ dat si wt dede/ als si van hem schiet: want hem lach altoes inden moet dattet alsoe comen soude/ alst quam.

Ende als hi daer hoorde dat gherucht vanden volcke voer sijn doze/ soe sach hi wt ende vernam Gyselden/ sijn dochter/ in sulcken stade alst voerseit is. Doen keerde hi in sijn hups ende haelde daer hoer oude cleederen/ die si te voren plach te dzaghen: ende si decte daer mede haer naecte lijf/ ten besten dat si mochte. Ende daer soe bleef si een luttel tijts/ dienende haren vader/ oetmoedelick ende onderdanichlijck/ mit also grotter neerscheit/ als si ye te voren hadde ghedaen.

Winnen desen myddelen tijden/ soe ghenaeften seer den lande van Saluzen/ die graue ende grauine van Buenen/ die mit hemluden bzochten dpe voerseide kinderen/ daer af dat die dochter hiet die bzypt vanden voerseiden Gautper.

Daer liep grote mare vander bzyploft ende vander feestten die daer wesen soude.

Des daghes te voren/ eer si quamen/ ontboet Gautier voer hem Gyselden/ dpe welcke voer hem quaem/

ende hi seide hoer : Ick wille dat dese maget / die myn
 wijf worden sal / eerlijc si ontfangen : ende si sal mor-
 gen te maeltide hier syn : ende dat die heren ende
 vrouwen die mit haer comen sullen / elck nae hoerre
 weerden ontfangen worden. Ick heb v hier toe gheor-
 dineert : al ist dat ghi qualiken ghecleet sijt / neemt hier
 af den last ende ontfanghet mijn gasten : ghy kent bet
 mijn manieren.

Grifelde antwoerde hem soetelijc ende seide : Here / Ick
 salt gheerne doen mit goeder herten ende mit goeder be-
 geerten / ende wat saken ghi mi wilt beuelen / dat sal ick
 volbrengen nae mijnre macht. Ende te hants nam si enen
 bezem ende ander instrumenten ende gereescap om thups
 schoen te maken. Ende ginc daer schoen maken die zale /
 ende daer nae ghinc sy ordineren om te stellen die tafelen
 ende scraghen / ende gaf den anderen dienaers goet exem-
 pel om van gheliken te doene.

Des anderen dages / omtrent tercië tijt / soe quamen
 die voerseide kinderen mitten graue ende grauinne van
 Buenen / daertegen dat alle dat volc ghinc / wanende dat
 dese voerseide kinderen toe behoerden den voerseiden graue
 ende grauinne van Buenen / ende saghen op dye voerseide
 maghet / dat grote wonder / om hoer schoenheyt. Ende som-
 mighe seiden dat Gautier wel ghedaen hadde dat hi sijn
 huwelijc hadde ghewisselt / ende nemen soude die ouer
 schoene maghet / die sy hielden voer die dochter vanden
 graue ende grauinne van Buenen.

Grifelde was besozchsaem om alle dinc wel te ordine-

ren ende te schicken / soe dat al die ghene die dat sagen
hoer des eere ende lof toe spraken : ende hadden groet
verwonderen hoe soe armen wijf conste wt hoer seluen
nemen soe goeden bestier ende ordinancie.

Ende doe sy hoorde dat die bruyt in quam / so ghinck
si blidelyc tegens haer / segghende : Mijn waerde vrouwe /
willecome soe moet ghi sijn. Ende des ghelijcs ontfinc si
blideliken alle die ander / die daer quamen mitter maecht
ter feesten.

Hoe Gautier Gyselden te kennen gaf dat die bruyt/ die hi gehaelt hadde/ sijn dochter was.

Als Gautier dan metter maecht/ sijn dochter/ ouer maeltijt sadt metten anderen heeren ende vrouwen/ soe riep hi voer hem Gyselden/ segghende in schimpe : Gyselde/ wat dunct v nu van mijne bruyt/ is si niet schone ende genoegelijck?

Gyseldis antwoerde ende seide : Seker/ heer/ ghi en hadt gheen schoenre noch het geraecter moghen vinden. Ick bidde Gode dat ghy met papse ende gheluck moet leuen te samen. Ende ick bidde v/ here/ ende rade dat ghi deser vrouwen alsoe hardt niet en sijt als ghi waert wien anderen wiue : want dese is iongher ende teerder/ ende curioeseliker op gehouden dan dander was : sy en soudeſ alsoe niet verdragen kommen.

Als Gautier verstont ende mercte die grote ghestadicheit ende oetmoedicheyt van hoer/ ende datſe altoes daer in perseuereerde/ so en wilde hi hem niet meer beynsen of decken/ mer hi stont op openbaerlic voer hem allen ende seide : Mijn Gyselde/ mijn wijf! ick heb v genoeg geproeft ende getempteert/ ende gheuonden uwe ghetrouwicheide ende gestadichede. Ick meyne datter nu gheen man opter eerden en is leuende/ die also vele ondersoecht heeft van sijnen wiue/ als ic doe vander myne. Ende dit geseit hebbende/ nam hise in sijn armen ende custese.

Woe wort si beschaempt / ghelic enen mensche die daer ontspringt wt enen wonderlijken drome.

Ende Gautier seide voert : Gyselde / ghi sijt mijn wijf alleene / ende anders en heb ic gheene gehad / noch nummermeer hebben en sal. Dese maghet / die ghi hier siet voer mijn huylt / is v dochter ende die mijne : ende dese ionge man / den welcken men hout voer mijnre susters sone / der grauinnen van Buenen / is onser beyder kint / welke twee kinderen ghi hebt altoes gewaent verlozen te wesen / ende nu hebdisse te samen vonden. Ende ic wil dat elc weten sal dat ic noyt bedocht en was mijne kinderen te doden / mer ic hebbe dyt gedaen om v te ondersoecken ende te proeuen.

Ende als Gyselde dat hoerde / van bliscapen viel sy neder in onmacht / als van hoer seluen nyet wetende. Ende als si tot hoer seluen quam / soe en conde si nyet versaden van helzen ende van cussen hoer kinderen.

Die vrouwen ende ioncfrouwen namen Gyselden ende leyddense in een camer / daer si ontcleet wort van hozen quaden clederen. Ende si wort mit groter weerdicheden vercleet mit eerbaren ende dierbaren clederen / als si placht te draghen ter tijt als si mit Gautier / horen man / was int palles mit hem wonende / ende daer nae int lant van Saluzen / mit groter bliscap.

Ende van bliscapen was daer gheweent menighen traen. Ende doen / op dien dach / soe was die seeftte meerder dan sy was ter ierster brulofst van Gautier ende Gyselden.

Ende doen ten alder iersten dede Gautier comen in zyn

paleis wonen / Jan de Apcole / vader van sinen wiue /
eude hielt hem al sijn leuen in gzoter eeren. Ende daer te
te bozen scheent oft hi op sijnen sweer niet en achte.

Ende dese voerseide marcgraue leefde mit Gzifelden me-
nich jaer in vzeden ende in minnen / deen mitten anderen /
ende besteedden haerluder dochter hoechliken ende eer-
liken. Ende nae haer bepder doot quam dat lant van
Saluzen op den voerseiden sone / die lange ende wel daer
nae regeerde.

Althus ter conclusien mach ic wel segghen / als ick ghe-
sept heb / dat paciencie is een grote doecht. Ende die hier
paciencie heeft / ende Gode die wzaake geeft / die sal daer af
heel bat gheloent werden ende synen wille verweruen /
dan oft hi selue die wzaake daer af dede. Ende en wordet
hem hier niet geloent in deser werelt / het sal hem geloent
werden inden eeuwigen leuen / dat noch meer te pisen is.
Tot welcken leuen ons wil bzingen die Vader / die Sone
ende die heplighe Gheest.

A M E N.

Ghepzent te Deuenter bi mi / Jacob van Breda.

LYST DER LEDEN.

(NOVEMBER 1849.)

De Heeren :

- I.
FR. VERGAUWEN, te Gent, *Voorzitter*, Stichtend Lid.
- II.
PH. BLOMMAERT, te Gent, *Secretaris*, idem.
- III.
D.-J. VANDERHAEGHEN-HULIN, te Gent, gaf zyn ontslag in 1845.
CH. ANNOOT-PRAECKMAN, te Gent, benoemd 6 November 1845.
- IV.
R. BRISART, te Gent, Stichtend Lid.
- V.
R. CHALON, te St. Jans-Molenbeek, by Brussel, idem.
- VI.
P.-J.-F. DE DECKER, te Gent, gaf zyn ontslag in July 1839.
F.-H. MERTENS, te Antwerpen, benoemd in 1839.
- VII.
TH. DE JONGHE, te Brussel, Stichtend Lid.
- VIII.
J.-J. DE MULDER, te Audenaerde, idem.
- IX.
L.-J.-A. DE ROOVERE-DE ROOSEMERSCH, te Brussel, overleden 1843.
P. DE BONNE, te Brussel, benoemd 30 Juny 1845.
- X.
BARON J. DE SAINT-GENOIS, te Gent, Stichtend Lid.
- XI.
GRAEF FR. GOETHALS-PECSTEEN, te Brugge, overleden 8 September 1846.
P. KERVYN-DE VOLKAERSBEKE, te Gent, benoemd 8 November 1847.

De Heeren :

- XII. J. KETELE, te Audenaerde , Stichtend Lid.
- XIII. P. Kocks, te Gent, gaf zyn ontslag in 1845.
J. VANDEN BOSSCHE, te Gent, benoemd 4 Mei 1846.
- XIV. A. KREGLINGER, te Antwerpen , Stichtend Lid.
- XV. J.-B.-F. LE ROY, te Antwerpen , idem.
- XVI. CH. PIETERS-MOREL, te Gent, *Schatbewaerder* , idem.
- XVII. M.-L. POLAIN, te Luik , idem.
- XVIII. C.-P. SERRURE, te Gent, idem.
- XIX. L. VAN ALSTEIN, te Gent, gaf zyn ontslag in 1846.
C. DE KERCHOVE DE DENTERGHEM-DE LIMON, te Gent, ben. 10 Nov. 1848.
- XX. D.-J. VANDERMEERSCH, te Audenaerde , Stichtend Lid.
- XXI. P.-C. VANDERMEERSCH, te Gent , idem.
- XXII. SYLVAIN VAN DE WEYER, te Londen , idem.
- XXIII. A. VOISIN, te Gent, overleden 2 February 1843.
J. GAUTIER, te Brussel, benoemd 30 Juny 1845.
- XXIV. J.-G. DE BLOCK, te Gent, benoemd in 1839.
- XXV. P.-F.-X. DE RAM, te Leuveu, benoemd in 1839.
- XXVI. J.-B. DAVID, te Leuven, benoemd in 1839.

(31)

De Heeren :

XXVII.

C. CARTON, te Brugge, benoemd in 1839.

XXVIII.

ANT. VAN DALE, te Brussel, gaf zyn ontslag in 1847.

KANONIK J.-G. DE SMET, te Gent, benoemd 10 November 1848.

XXIX.

RIDDER K. VAN EERSEL, te Brussel, benoemd 30 Juny 1845.

XXX.

P. DE BRAUWERE-VAN STEELAND, te Elsene, by Brussel, benoemd
30 Juny 1845.

XXXI.

ED. MALOU, te Ypre, overleden 23 Mei 1849.

VAGAT.

XXXII.

BARON E. DE T'SERCLAES, te Brussel, benoemd 30 July 1845.

XXXIII.

J. DE MERSEMAN, te Brugge, benoemd 30 July 1845.

XXXIV.

ANT. DAEL, te Gent, benoemd 4 Mei 1846.

XXXV.

THÉOD. DE VALENZI, te Gent, benoemd 4 Mei 1846.

XXXVI.

VAN DE PUTTE, te Boesinghe, by Ypre, benoemd 6 November 1846.